

Има ли в България КРЪГОВА ИКОНОМИКА

ДЕЛЪТ ѝ ДОСТИГА ЕДВА 5% И СЕ ДЪЛЖИ ЕДИНСТВЕНО НА
САМОСТОЯТЕЛНА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКА ИНИЦИАТИВА

✍ Мая Цанева

Кръговата икономика има практически бизнес измерения, които понякога се губят в контекста на европейски и национални политики, но опира до няколко важни резултата: приложимост, ефективност и възможности за развитие.

Няколко важни документа и проучвания през 2024-2025 г. показват, че на ниво заявени ангажименти към Европейския съюз от България, бизне-

сът разчита основно на собствен или частен външен капитал и европейско финансиране. Макар че се правят научни проби и има ръст на развойната дейност, делът от 5% на кръговата в националната икономика се дължи на самостоятелна предприемаческа инициатива, а не в резултат на прилагане на национални политики и подкрепа.

Приоритет

В края на 2025 г. за първи път Евро-

пейската комисия призова държавите членки да приоритизират образованието и уменията в сферата на кръговата икономика като част от усилията за поставяне на „кръговостта“ в центъра на икономическия растеж. Причината е постигането на по-голяма енергийна и ресурсна независимост в несигурните геополитически времена.

Като усилие в тази посока Европейският парламент поиска „по-голям самостоятелен бюджет за селското стопанство след 2027 г., с по-малко бюрокрация за земеделските стопани и стимули за постигане на екологични и социални цели“. Екологичните цели насърчават именно кръговото чисто земеделие. В началото на 2026 г. еврокомисарят по здравеопазването Оливер Вархели обяви и нов подход в борбата с ограничаването на пестицидите, които при него са забранени - с възможности за по-бърз достъп до нови и по-безопасни препарати за растителна защита.

Всичко това създава среда за още по-мощно и бързо развитие на кръгово земеделие и икономика, ако държавите членки имат и собствен ресурс за подкрепа. Но у нас по Стратегията и план за действие за преход към кръгова икономика на Република България за периода 2021-2027 г. няма напредък, или поне междинен доклад по изпълнението ѝ. В годишния доклад за състоянието на земеделието за 2024 г. на МЗХ „кръгова икономика“ се споменава три пъти в контекста на теоретична работа върху политики и на изследвания.

Следователно - имаме ли кръгово земеделие? Как кръговостта да се превърне от кухо определение в работещ механизъм?

Продуктите на *Note of Wool* от 100% вълна се правят до един на ръка в ателието в София и са напълно биоразградими

Изоставане

Примерите за ефективно използване на селскостопански отпадъци, съпътстващи и странични продукти за осигуряване на устойчиви вериги на доставки в селскостопанския и преработвателния сектор са малко, ярки и свързани с нишови производства. Няма национална статистика за броя компании, които работят с тези практики, защото те са частични или разнородни - от управление на отпадъците и тяхното преработване до близо 100% безотпадъчни производства.

Д-р Мина Любомирова-Карпузова, преподавател в НБУ, прави няколко важни извода по темата: „България продължава да заема предпоследно място в Индекса за иновации на ЕС (2025) и остава на последно място в Индекса за екоинновации (2024). Темпото на прехода към кръгова икономика е бавно и има място за подобрения в управлението на отпадъците и ефективността на ресурсите. Друга причина за безпокойство е високият процент на използваните ресурси, в съчетание с доста ниския процент на използване на вторични суровини“, казва Карпузова.

Тя съобщава и добри новини: използването на материали от кръговата икономика в българската икономика се увеличава от 4% през 2019 г. до 4,9%

през 2023 г., като достига максимална стойност от 5,8% през 2020 г. Това се дължи на по-голямото оползотворяване на отпадъците и увеличаването на рециклирането.

Според доклада „Зелени решения от България 2025“ на Move.bg, около 5% от българската икономика може да се определи като кръгова. „Средният процент на използване на материали в кръговата икономика е едва 4.1% между 2021 и 2023 г., значително по-малко от средното за ЕС ниво от 11.5%, което показва ограничена рецикулация на материалите в производствения цикъл“, пише и в доклада на Европейската агенция за околна среда от септември 2025 г.

Белите лястовици

Две български компании показват посоката, в която кръговият бизнес се движи. Те са своеобразни „бели лястовици“ в развитието на напълно устойчив бизнес.

Номе of Wool е бутикова компания за производство на матраци и текстил от 100% вълна. Работи се на ръка в ателие в София. Вълнените матраци в края на живота си са напълно биоразградими. От остатъчни производствени материали - парчета от лен и вълна, се произвеждат и килими.

„Предизвикателството беше в нагласата: да стоим на изкушението да

вземем „лесния път“ и да ги приемем като неизбежен отпадък. Но всяко парче започна да намира своята форма, нов живот и смисъл. Кой би си помислил например, че най-малките парчета плат могат да се превърнат в ръчно тъкани килими? Тази идея дойде от нашия колега фотограф, който е завършил специалност „Текстил - изкуство и дизайн“, обяснява Росица Петрова, собственик и управител на компанията.

Икономическите ползи от този бизнес модел идват най-вече от това, че на практика не се генерира производствен отпадък. „Това означава, че не правим допълнителни разходи за извозване или преработка на неизползвани материали. Но и устойчивият модел има своите разходи: сортирането, обработката и прецизното оползотворяване на всеки малък остатък изискват допълнително време и труд. Това оскъпява част от продуктите. Но създаваме работни места и доказваме, че устойчивият подход е напълно приложим“, обяснява Петрова.

Компанията няма пряка конкуренция заради специфичния модел на работа. Въпреки постигнатото изключително със собствени усилия, тя подчертава нуждата от насърчение чрез по-лесен достъп до проектно финансиране, облекчени процедури и стимули за предприятия, които използват натурални материали, рециклират и работят с минимален отпадък. „В България има възможности за подпомагане, но този достъп понякога е ограничен или натоварен с административни изисквания. По отношение на такси и регулации, например такса „смет“, има място за по-справедлив модел, основан на реалното количество отпадък“, казва Петрова.

Номе of Wool достига до клиенти в повече от 70 пазара по целия свят, като единствено опаковките не се рециклират. „Ние сме своеобразни „еднорози“. Това неминуемо ни дава силно конкурентно предимство, но и носи отговорност. Рядко използваме крещящи промоции, защото нашите продукти се изработват ръчно, по поръчка, често в нестандартни размери или с персонализация. За нас приоритетът е да покажем, че устойчивото производство може да бъде реално и

достъпно“, завършва дамата предприемач.

Биопродукция

Виктор Багашев заедно с баща си Асен са земеделски производители, част от организацията на земеделски производители Хепи Фрутс. Членовете ѝ следват принципите на строго приложение на биологични и превантивни мерки в растителната защита.

Оранжерията на Багашеви в Ново село, Пловдивско, е изградена по нидерландска технология. В нея се прилага технология за безпочвено производство върху водни басейни, осигуряващо липса на отпадъци или замърсители за околната среда. Хидропонното отглеждане на салати и подправки е без пестициди. Ароматните подправки отблъскват неприятелите като част от стратегията за интегрирана растителна защита.

Багашев разказва за управлението на поливната вода в хидропонните оранжерии които „рециклират“ водата. „Посредством надграждане на тръбните разводки, цялата поливна хидропонна вода от оранжерията се събира в отделен съд, от който водата се черпи за следващите поливни норми. По този начин в хидропонните оранжерии се рециркулира и преизползва един и същ воден обем вече 4 години“.

Хепи Фрутс прилагат и принципите на т.нар. прецизно земеделие при

интензивните и по-съзстени насаждения. С мрежа от датчици, сензори, електрически мотори и надграждания за контрол на климата се контролират влажността и проветрението на хидропонните оранжерии, без употребата на външни уреди за целта. Организацията има и изградени фотоволтаични централи, изцяло за собствени нужди, които на годишна база отменят тонове емисии на въглероден диоксид.

„Практиките на кръговата икономика изискват по-високо първоначално капитално вложение в технологии като хидропонното производство, съзстеното интензивно отглеждане и системата от сензори, датчици и управляващия ги софтуер. Но социалните ползи от производството на истински устойчив и чист краен продукт, който е отгледан, реколтиран, сортиран, съхранен и изпратен до крайния потребител по начин, който е в синхрон с максималното опазване на околната среда, са значими“, казва Багашев.

Хидропонната им салата - жива салата, идваща със саксийка и развит корен, се предлага добре на националния пазар поради качествата си - избягва се увяхването при обичайното реколтиране, започващо от момента, в който салатата бъде отрязана.

За организацията партньорството е ключовият фактор за развитие на пазара и като технология. Тя съ-

трудничи с научни кадри от Софийския университет, Института по зеленчукови култури „Марица“, Аграрния университет Пловдив и с други институции с цел устойчиво да развива производството си. Според Багашев фактът, че са базирани в държава членка на ЕС, е ключово предимство. „Наскоро на европейско ниво стартира т.нар. екосхема, която цели да насърчи намаляване на употребата на химични пестициди, за да са налице почисти почви, води и продукти, и да се подкрепи биоразнообразието. Това е нова възможност за европейския земеделски сектор, която вече буди засилен интерес“, завършва той.

Кръговата икономика и в частност земеделие са перспективна икономическа сфера, която стъпва на все по-солідна основа: нуждите от ресурсна относителна самодостатъчност, намаляване на разходите за обработка на отпадъци, търсенето на чиста храна и устойчиви продукти, чиято цена е достъпна. „Кръговостта“ не е само политически приоритет, а изискване на бъдещето, но нейното прилагане логично е в ръцете на тези, които имат най-голяма полза от нея: производители и потребители. В България тя остава иновация с висока цена за тези, които я възприемат, защото управлението на отпадъците е скъпо и натоварено с разностранни интереси. Остава да видим дали европейският натиск ще промени това. ☺

Хидропонното отглеждане на продукти е без отпадъци и замърсители и социалните ползи са огромни, обяснява Виктор Багашев

